

УДК 821.161.2:82-4

DOI <https://doi.org/10.32447/2663-340X-2019-6-40>

АВТОБІОГРАФІЗМ В ЕСЕЇСТИЧНІЙ ТВОРЧОСТІ ВАСИЛЯ МАХНА

Шевченко Тетяна Миколаївна

кандидат філологічних наук, доцент,

завідувач кафедри української літератури

Одеського національного університету імені І. І. Мечникова

вул. Дворянська, 2, Одеса, Україна

Статтю присвячено засобам утілення автобіографізму в есеїстичній спадщині Василя Махна, зокрема, в його збірці «Котилася торба» крізь призму топологічної рефлексії. Топологічна рефлексія (за В. Савчуком) постала певним відгалуженням просторового підходу як «перевизначення», як реконцептуалізація простору, котрий почав усвідомлюватися одночасно і як носій соціальних і символічних значень, і як культурно навантажена категорія. У статті запропоновано вивчення есеїстики Василя Махна як художньо-рефлексивних акцентів його життєвого шляху: автор-есеїст тут наче виринає з безпосереднього потоку життя, займаючи мисленеву позицію суб'єкта поза ним з метою побудови міркувань і суджень про нього як процес і результат розвитку. Топосами рефлексії, місцями, якими «котилася торба» життя Василя Махна, постають чітко окреслені міста: Чортків, Кривий Ріг, Тернопіль, Краків, Нью-Йорк, котрі постають щоразу відмінним об'єктом есеїстичного осмислення. Зроблено висновки, що автобіографізм наділяє топос рефлексії індивідуальним (особистісним) наповненням названих міст як бартівський Рипстим – смисловий ефект, не наділений риторичним значенням, принципово власний, суб'єктивний ракурс бачення, що не піддається точному опису, однак укарбовується у свідомість. Відтак на підставі аналізу збірки узагальнено, що автобіографічний досвід в есеях робить міста живим простором, кожне з міст отримує власну художню призму рефлексії, а рефлексія створює образ міста у свою чергу. Акцентовано, що призначення цієї есеїстики – в осмисленні сьогочасного буття митця. Отже, автобіографічна рефлексія Василя Махна – це своєрідне віддзеркалене проміння, така собі рефракція, що повертається до первісного витоку-джерела, однак привносить усю вагу пройденого шляху в нові дискурси: літературний, публіцистичний, культурний, географічний тощо.

Ключові слова: збірка, есей, автобіографізм, топологічна рефлексія, місто.

Постановка проблеми в загальному вигляді та обґрунтування її актуальності.

Актуальність дослідження зумовлена потребою системного літературознавчого аналізу письменницької есеїстики як продуктивного виду письма в українській літературі к. ХХ – поч. ХХІ ст. і невід'ємного складника літературного процесу сучасності. Есеїстична творчість митців дедалі все більше привертає увагу літературознавців. Осмислення природи письменницької есеїстики як активного виду письма в сучасній українській літературі зумовлене використанням різноманітних методик, адекватних для вивчення тексту, побудованому на рефлексії. Один із новітніх підходів вивчення такого типу творчості – метод топологічної рефлексії, запропонований В. Савчуком, суть якого у нерозривному зв'язку між поняттями «рефлексія», «топос» і «тіло». Топологічна рефлексія постала певним відгалуженням просторового підходу як «перевизначення», як реконцептуалізація простору, котрий почав усвідомлюватися одночасно і як носій соціальних і символічних значень, і як культурно навантажена категорія. При цьому важливо, хто саме і в який спосіб здійснює цей акт взаємного відображення суб'єкта й топосу, як саме оприявлено позицію мислителя, яким чином їй надано внутрішньої стійкості.

Пропонується вивчення есеїстики В. Махна, в якій здійснено художньо-рефлексивні акценти життєвого шляху: письменник тут наче виринає з безпосереднього потоку життя, займаючи мисленеву позицію суб'єкта поза ним з метою побудови міркувань і суджень про нього як процес і результат розвитку.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Методика топологічної рефлексії осмислена В. Савчуком в однойменному дослідженні [14]. Під топосом він розуміє не обов'язково географічний об'єкт: ним може бути й певний згусток думки, породжуване авторською свідомістю утворення, вербально втілена ідея, що є традиційним, наприклад, для есеїстичних практик. У певний спосіб ідеї В. Савчука були апробовані І. Кребель [7], знайшли розвиток у працях В. Подороги [12], С. Азаренка [1], В. Сухачева [10], однак мало застосовувалися щодо есеїстичних письменницьких практик. Есеїстична творчість В. Махна практично не була об'єктом літературознавчого осмислення. Серед дослідників його художньої творчості (поетичної, прозової насамперед), варто згадати А. Дрозда [4], О. Плющик [11], Є. Барана [2], О. Калинюшко [6], Ю. Ємець-Доброносову [5] тощо. Між тим автобіографізм в есеїстиці В. Махна практично залишився за лаштунками наукової обсервації.

Формулювання мети і завдань. Метою статті є вивчення особливостей утілення рис автобіографізму в есеїстичній творчості В. Махна, зокрема, у збірці «Котилася торба». Відповідно до мети дослідження поставлено завдання: уточнити поняття «топос» в автобіографічному есеї з огляду на топологічно-рефлексивний підхід; виявити художні техніки створення автобіографічного нарративу в есеях збірки «Котилася торба»; порівняти засоби його створення в першій і другій частинах книгах, виявити спільне й відмінне в них; окреслити витоки есеїстичної творчості В. Махна з огляду на його поетичну спадщину.

Об'єктом дослідження у статті є збірка есеїв В. Махна «Котилася торба» (2011), а **предметом дослідження** – художні засоби втілення автобіографізму в есеїстичній творчості В. Махна крізь призму топологічної рефлексії.

Виклад основного матеріалу дослідження. Василь Махно – відомий український поет, есеїст, перекладач, науковець, учасник тернопільського літературного об'єднання «Західний вітер», громадський діяч тощо. На початку 2000-х рр. він емігрував до США, однак є постійним учасником українських фестивалів, конкурсів, зустрічей. Друкується в США та в Україні. До літературного процесу він увійшов збірками поезії (серед них – «Самотність Цезаря», «Книга пагорбів та годин», «Лютневі елегії та інші вірші»), пізніше прозою («Дім у Бейтінг Голлов»), і зрештою, збірками есеїстики («Парк культури і відпочинку імені Гертруди Стайн» (2006), «Котилася торба» (2011), «Околиці та пограниччя» (2019)). Так, у рецензії Ю. Стахівської на останню книгу автора наголошено: «Всі есеї тут – це вплив географії, від Чортокова до Нью-Йорка, від Бучача до Белграда, від Польщі до Колумбії. Це своєрідні репортажі, зосереджені на історіях околиць і погранич культур, малих і великих переселеннях спогадів, облич, бажань» [15].

Есеїстична творчість Василя Махна, в якій творчо співіснують автобіографічні, мемуарні, подорожні та топографічні мотиви, є продовженням його поетичної (прозової) спадщини в новій варіації. Так, чимало мотивів книги «Парк культури та відпочинку імені Гертруди Стайн», куди увійшло чимало есеїв, повторюються в поетичній збірці «38 віршів про Нью-Йорк та децю інше». Мотиви невизначеності, розгубленості, незатишку, холоду, зими, снігу об'єднують дві збірки. Порівняймо: «Грудень. Сніг. Дощ. Неділя. На вузькій вулиці мерзнуть люди, це, незалежно від національності» [9, 205] і «зима тут довга – наче бродвей або хасидська молитва – / гіпи вимерли – як динозаври – останнього бачив учора / у місті яке продовжує самотність і вічну битву / поміж янем та інєм» [8, 76]. Або: «Нью-Йорк – це *свято з тобою яке* / триває не більше п'яти хвилин / два літаки вже заходять в піке / збоку парчевого слова / ріки / й двох обгорілих скляних рослин / для довгих – як вічність – зим»

[9, 75] і «у кожного є принаймні дві батьківщини: це місце, де ти народився, і Америка... Америка – це тільки частина життя, життя, однак, суттєво іншого, що батьківщиною бути не може ніяк, але без якого усвідомлення тої ж батьківщини не було б таким гострим» [9, 206]; «мені подобається нью-йоркський сніг, я почасти згадую його у своїх нью-йоркських віршах, він приходить із океану, він довго падає і заповнює собою весь день, я стою при вікні й спостерігаю за ним, коли повітря і простір вибілені» [9, 296].

Слід звернути увагу, що есеїстику, котру варто віднести насамперед до автобіографічної, письменник почав писати за кордоном, усі збірки есеїв було створено в нью-йоркський період творчості митця, однак побачили світ в Україні. Вочевидь, вони насамперед розраховані на українського читача, обізнаного з життям і творчістю В. Махна.

Так, літератор сам розкрив задум своєї есеїстичної книги «Котилася торба» таким чином: «Я намагався сконструювати її у своєрідний диптих, в якому перша частина – була б позначена містами і автобіографією (місце і подія), а друга – культури, країни, імена, які одночасно реальні та метафізичні, від яких і якими творить текст та його імпульси. Це книжка повернення і віддалення, бо, з одного боку, я повертаюся до міст, подій, персонажів, беру собі в помічники пам'ять, а з іншого, мандруючи культурами та континентами, я начебто віддаляюся від України. Хоча це зовсім не так, у цих есеях багато українських мотивів і тем. У цій книжці багато особистісного, навіть родинного, але я не хотів, щоби у цих містах, про які веду мову, переважали якісь автобіографічні елементи чи деталі, вони важливі, але я собі ставив за завдання створити простори тих міст із усякого каміння, яке свого часу порозкидав, і ось прийшов той час, щоби його визбирати» [13].

У заголовку збірки «Котилася торба» автор виніс рядки дитячої лічилки: «Котилася торба з великого горба, а тій торбі хліб, паляниця, кому доведеться, той буде жмуриться». Це конкретизація комунікативної стратегії автора: есеї книги покликані допомогти йому самому розставити певні дражливі для його заокеанського сьогодення акценти, й водночас адресовані читачеві, що цікавиться творчістю В. Махна та фактами його біографії. Відтак зі сторінок збірки поступово вимальовується автопортрет самого творця есеїв: активна особистість, доскіпливий обсерватор, дбайливий спостерігач, наділений художнім і критичним мисленням, котрий прагне розібратися у власній сутності буття як митця й людини на двох континентах, а згодом робить спроби здійснити ширші узагальнення про можливості й втрати українського митця в діаспорних умовах, як-от: «Незалежно від того, який паспорт сьогодні у тебе в кишені, ти ж не писатимеш віршів англійською, як і не будеш американським письменником...» [9, 297].

Отже, збірка «Котилася торба» поділена на дві частини, хоч поділ доволі умовний. Першу

частини книги складають есеї, у яких рефлексії породжені спогадами дитинства, юності, дорослішання. Топосами рефлексії, місцями, якими котилася торба життя В. Махна, постають чітко окреслені міста: Чортків, Кривий Ріг, Тернопіль, Краків, Нью-Йорк. Наприклад, Чортків, місце народження й дитинства, постає містом, котре, «заповнюючи собою себе, стає понад часом і стає часом, себто словом» [9, 10]. Кривий Ріг розкривається як місце «зламу свідомості», перших відкриттів дорослого світу, сповненого суперечностей, «містом прощань», навіть «коли збайдужів чи коли зненавидів його ненависто тубільця» [9, 54]. Тернопіль як топос пам'яті нагадує постійно змінну мозаїку чи калейдоскоп, адже асоціюється в екzogінаратора – оповідача, що стає мислителем в есеїстичному тексті – з містом, «яке, втративши пам'ять, наче біблійна Рахіль, оплакуватиме своїх дітей» [9, 65]. Воно то «величезний корабель, що готувався вийти в зимові води без будь-якого командирського наказу» [9, 94], то топос життя «з музикою, в музиці та без неї» [9, 69]. Вочевидь, така неоднозначність цього галицького міста, з якого відбулася майбутня еміграція, неможливість віднайти точне означення йому зумовлена періодом особистісної кризи життєвих пріоритетів, зламу свідомості, зіткнення різних ідеологій, котрі вплинули на становлення самого митця. Це боротьба внутрішніх протиріч, котрі й позначаються на різновекторній рефлексії автора в цей період життя. Згадуваний пізніше Краків постає містом поточного, аж ніяк не знакового етапу буття: на очах читача він змінюється з місця «переступу кордону», що «пережило шокową терапію», на «звичне й банальне місце» із «подібними ранками і темними вечорами, з вулицями, переповненими пішоходами та безпритульними алкоголіками, з тонко нарізаною шинкою в супермаркеті і телевізійними новинами про політику та кримінальні події» [9, 156-157]. Завершуються автобіографічні презентації топосів пам'яті Нью-Йорком, мегаполісом величезного потенціалу й нерозкритих можливостей, котре «однією рукою стягує біле простирадло дня, а другою – засвічує електричне світло у вікнах мародерів» [9, 159]. Ймовірно, особливий акцент на цьому місті як топосі перспектив, планів і не до кінця нереалізованого потенціалу зумовлений тим, що воно втілює умовне сучасне для есеїста: ставши його другою батьківщиною, воно викликало усебічний ностальгійний дискурс, наслідком чого й, власне, постала збірка есеїв «Котилася торба». Отже, автобіографізм наділяє топос рефлексії індивідуальним (особистісним) наповненням названих міст як бартівський *Punctum* – смисловий ефект, не наділений риторичним значенням; принципово власний, суб'єктивний ракурс бачення, котрий не піддається точному опису, однак вкарбовується у свідомість, не залишає байдужим [див.: 17]. Автобіографічний досвід робить місто живим простором. Кожне з міст отримує власну

художню призму рефлексії, а рефлексія створює образ міста – зверненість, за В. Савчуком, «на власне мислення» і «міцевиробництво акту рефлексії» у варіанті того, як «суб'єкт рефлексії постійно звертається, а тим самим і перетворюється на виразника інтересів (ідеолога) топосу» [14, 251]. Сам митець у своєрідний спосіб підтверджує це міркуваннями такого ґтибу в есеї "English as a Second Language": «Я давно переконалий, що пейзаж є чимсь більшим, ніж просто одним із подразників, що спрчиняють візуальні враження... У всьому цьому... перемагає сама дія бути: *творити, писати, промовляти, читати, премагати та переламувати себе*» [курсив авторський] [9, 319].

Отже, кожне з міст отримує свій варіант осмислення. Так, Чортків, маленьке провінційне західноукраїнське містечко, часто описується через запахову образність, котра плавно перетікає в рефлексії: «Я можу лише уявити запахи цього осіннього і зимового міста. Певне, тому, що запахи найдовше прив'язують до місця, стаючи поживою для твоїх повернень і навернень, ти заплющувеш очі та нюхаєш цей хліб пам'яті» [9, 9]. Кривий Ріг репрезентується крізь спортивну образність, насамперед, футбольну, відтак топоси спортивного майданчика, двору, пустиря, де знову ж таки можна було грати в улюблену гру, стають місцями рефлексії про прощання й зустрічі, підлітковий вік, перші розчарування й перші відкриття й опанування великого світу й суперечливої українсько-радянської історії. Тернопіль однозначно постає топосом, котрий осмислюється через музичну образність: музика стає й органічною частиною цього урбаністичного простору, й актів рефлексії автора. Приміром, один з есеїв про Тернопіль починається в такий спосіб: «У цьому місті музика, якщо її сприймати як упорядкований стрій звуків, на кшталт вишикуваних військових лав, чомусь ховалася в оркестровій ямі місцевого театру, лунала зі сцени філармонії» [9, 69]. Рефлексію у формі музичного екфразису буде продовжено в есеї «Lost in America: історія Юджина. Нью-Йорк», тільки на цей раз акцент буде зроблено на джазових імпровізаціях, що породжують різноманітні роздуми і про свободу, і про незалежність особистості, і про творчу розкутість, і про довічну прив'язку до коріння, яке залишилося по той бік океану. Простір Нью-Йорка в другій частині книги стане базовим місцем рефлексії, музичний реґістр роздумів згодом буде доповнено й поетичними сентенціями про те, як поезія організовує мислення в цьому американському місті, і про те, як саме місто впорядковує творчі міркування вразливої й чутливої особистості. Наприклад: «Поезія в Америці всеприсутня: у натягнутих струнах нью-йоркських мостів, що тримають полотно Мангетена у сув'язі з іншими островами, це нова нитка часу, вона – металева, вона зашиває твою мову» [9, 205].

Прикметно, що друга частина збірки «Котилася торба» теж автобіографічна, однак тепер ідеться про власне осмислення творчості численних митців минулого й сучасності, котрі стали дотичними до власної біографії митця. Автор котить свою торбу спогадів, доповнюючи їх обсерваціями про сербський сюрреалізм і румунський синдром, творчість Джона Ешбер і Вітольда Гомбровича, Езри Паунда і Гарсія Лорки, Іосіфа Бродського і поетів Нью-Йоркської групи. Тут ми знайдемо чимало цікавих фактів про природу власних творів, місця, котрі надихали для відтворення у художніх творах описів, особистостей, що сприяли формуванню В. Махна як митця. Автор тут розкриває прототипи окремих своїх героїв, пояснює причини включення тих чи тих словесних ілюстрацій до власних творів, порівнює їх з іншими подібними, доповнює сказане в художніх текстах, обґрунтовує, коментує, розтлумачує окремі позиції (особливо в цьому сенсі виділяється есей “Wonder wheel” про Коні-Айленд і про власну драматургію). Друга частина книги, відтак, становить своєрідний коктейль спогадів, описів, роздумів, розвідок, емоційних вигуків, інтелектуальних сентенцій тощо.

На нашу думку, автобіографічна рефлексія в цій частині книги доповнена подорожніми роздумами (про Румунію, Сербію, Індію, Угорщину і, звісно, Америку) й естетичною рефлексією. Під останньою слід розуміти «пошук суб'єктом своєї актуальної позиції», тобто самовизначення творчої особистості, функція якої полягає в осмисленні «ролі творця у виникненні художнього цілого – ще не наявного, але вже притягально відкритого духовного поглядю автора» [16, 5]. Відтак у мемуарно-біографічних есеях через таку рефлексію здійснюється моделювання авторського “Я” особливого типу – творчої особистості; реалізуються культ творця й мистецтва, здійснюється пошук життєвого ідеалу й індивідуального самовираження. «Це відбувається засобами включення в мемуарно-автобіографічний текст власної естетичної системи митця, репрезентації взаємозумовленості життя й мистецтва, відображення нового художнього бачення, вибудовування власного життя згідно законів краси, оцінювання явищ дійсності з панестетичних позицій, відображення інтенсивних пошуків перетворення дійсності» [3, 9]. У другій частині збірки «Котилася торба» топосами рефлексії постають не тільки власні місця пам'яті, а й твори мистецтва, дотичні до власної біографії митця, поділеної на український і американський періоди: ідеться про архітектурні споруди (наприклад, про замок Дракули в Румунії), літературні твори (причому, роман Вітольда Гомбровича «Порнографія», збірки віршів Езри Паунда й Гарсія Лорки), музичний дискурс (скажімо, про джазові імпровізації Луї Армстронга), кіно, театр тощо. Згадані персонажі постають носіями певної естетичної позиції, котра й формує мистецьку позицію

самого автора. Вони ж, будучи носіями цієї самої позиції, уналежнюють простір міркувань митця як представника іншої генерації письменників. В. Махно-есеїст у такий спосіб унаочнює активність духовних чинників, що вплинули на формування його естетичних поглядів, позначилися на сутності всієї його діяльності з обох боків Тихого океану. Автобіографічні й естетичні рефлексії у книзі «Котилася торба» наділені статусом самообґрунтування й самоінтерпретації крізь призму інших тлумачень, моделюють шляхи власного творчого розвитку, ускладненого творчими порівняннями одразу на двох континентах, демонструють спроби, спалахи власного письменницького (художнього, чуттєвого, філософського) сприйняття навколишньої дійсності очима людини з роздвоєною свідомістю, «проживання» самого процесу творчості, закоріненої в Україні й видозміненої з низки причин у США.

На нашу думку, друга частина книги має характер письменницької стратегії (само)ідентифікації й самоутвердження: літератор намагається «вписатися» в американське середовище й у простір української діаспори, відтак автобіографування стає засобом самоорганізації та саморегуляції й набуттям автентичності. Відтак отриманий есеїстом життєвий та екзистенційний досвід стає чинником рефлексії про власну життє-змістовну реальність, відтворену в тексті. Цим текстом у даному випадку стає есей, літературні можливості якого дозволяють авторові у своєрідний спосіб «захистити» себе від власних же сумнівів про реалію й потребу заокеанського буття. За допомогою естетичної рефлексії в есеях вибудовується певна концептуальна модель сучасного автора: українському митцеві не обов'язково жити в Україні, аби відстоювати національні та загальнолюдські цінності. В. Махно цілком свідомий, що ніколи не стане американським письменником, залишившись тільки українським, однак пошук нових імпульсів на інших теренах вважає природним, як і постійне підживлення зв'язку з українським оточенням, без якого він як український письменник просто перестане існувати. Можливо, саме цим можна пояснити нові акценти в урбаністичній образності й навіяній цим авторській рефлексії в другій частині книги. Тут Нью-Йорк уже не просто постає тлом наративів, що спричинює різновекторні роздуми і про дотичність митця до власного світу, і про творчі поривання людини без прив'язки до конкретного топосу, а як об'єкт мистецтва – поетичного, музичного, кінематографічного тощо. Безперечно, основний акцент зроблено на ліричній інтерпретації мегаполісу, доповнений поглядами поетів, що вдавалися до подібних сентенцій (Е. Паунд, Г. Лорка, І. Бродський). В. Махно пропонує власне бачення цього урбаністичного простору, унікального у своїй величч, демонструючи виключність та важливість його для власної творчості. Можливо, тому

есеї в другій частині книги так рясно перемежовані поезіями різного змісту – своїми й іншими. Відчувається прямий перегук цих творів із поезіями власної збірки «38 віршів про Нью-Йорк і дещо інше», присвячених осмисленню урбаністичного простору в різних варіаціях. Наводячи в автобіографічному тексті «чуже слово», автор лише зміцнює власну точку зору про унікальність Нью-Йорка. Удаючись до коментування чужих думок, есеїст ускладнює власний текст виходами на ширші контексти, апелює до сказаного перед цим в інших творах цієї збірки та у власних художніх творах. В окремих випадках авторські рефлексиви будуються на трактуванні одних і тих же текстів в україно- та англомовному варіантах, тож на перетині змісту та інтертекстуальних відсилань віднаходяться новіші варіанти смислів, цікаві парадоксальністю, а сам топос тексту стає платформою створення ментативів широкого спектру. Крім того, топос Нью-Йорка спричинює й глибші, розгорнутіші міркування про мистецькі реалії новітнього часу, які екстраполюються на українські терени й навпаки, як-от: «Письменник, потрапляючи на Захід, особливо зі Східної, посткомуністичної Європи, безперечно, є особистістю роздвоєною (і повернення Богдана Бойчука до Києва – це також роздвоєність, тільки в інший бік). Ця тема спровокувала у нашому діялозі

й іншу, не менш важливу: співвідношення питоми українського та діаспорного чи еміграційного, цей постійний конфлікт поміж нашим, рідним, доморослим, ми-самі-собі-Європа – і тим, що пропонує... в усіх еміграційних хвилях... українство: Архипенко (в скульптурі), Нью-Йоркська група (в літературі), Шевельов (у мовознавстві), Фізер, Рубчак, Грабович (в літературознавстві)... Але парадокс полягає у тому, що доморослій Європі цього не потрібно, за невеликими виїмками, це все або відкидається, або спотворюється» [9, 322].

Висновки та перспективи подальших досліджень. Отже, есеїстика В. Махна як продовження його поетичної спадщини зосереджена на місцях пам'яті, спогадів, мистецького осяяння. У текстах, зітканих з рефлексій, у дивний спосіб поєднуються українські, американські та європейські реалії, постаті, творчість. Призначення цієї есеїстики – в осмисленні сьогочасного буття митця. Відтак автобіографічна рефлексія його – це своєрідне віддзеркалене проміння, така собі рефракція, що повертається до первісного витoku-джерела, однак привносить усю вагу пройденого шляху в нові дискурси – літературні, публіцистичні, культурні, географічні тощо, котрі складають есеїстичну єдність. Перспективним нам видається вивчення есеїстики В. Махна у контексті усієї його творчості як мегатексту.

ЛІТЕРАТУРА

1. Азаренко С. А. Русское философствование и топологическая философия в современности. *Известия Уральского федерального университета. Сер. 3. Общественные науки.* 2012. № 2 (103). С. 160–170.
2. Баран Є. Божих слів незгадані коди... / Рец. на кн. Махно В. Лютневі елегії та інші вірші. Кальміус. 2000. № 3–4. С. 59–60.
3. Галькова А. В. Поэтика мемуарно-автобиографической прозы русских художников первой волны эмиграции (М. В. Добужинский, А. Н. Бенуа, К. А. Коровин) : автореф. дисс. канд. филол. наук. : 10.01.01. Томск, 2018. 24 с.
4. Дрозд А. Згадати все: поезія та есеїстика Василя Махна. Літакцент. 2013 <http://litakcent.com/2013/05/15/zhadaty-vse-poezija-ta-esejistyka-vasylja-mahna/> (дата звернення 2.12.19).
5. Ємець-Доброносова Ю. Василь Махно. Дім у Бейтінг Голлов. Оповідання / рецензія. <https://krytyka.com/ua/reviews/dim-u-beyting-hollov-opovidannya> (дата звернення 3.12.19).
6. Калинюшко О. Мандрі як еміграція: літературний персонаж у пошуках самоідентичності (збірка оповідань Василя Махна «Дім у Бейтінг Голлов»). *Науковий вісник Східноєвропейського національного університету імені Лесі Українки. Філологічні науки. Літературознавство.* 2016. № 1. С. 127–132.
7. Кребель И. А. Мифопоэтика Серебряного века: Опыт топологической рефлексии. Санкт-Петербург : Алетейя, 2010. 592 с.
8. Махно В. 38 віршів про Нью-Йорк і дещо інше. Київ : Критика, 2004. 128 с.
9. Махно В. Котилася торба. Київ : Критика, 2011. 368 с.
10. Паткуль, А. Б., Шевцов, К. П., Исаков, А. Н., Сухачев, В. Ю., Колесникова, Д. А., Павлович, Е. С., Очеретяный, К. А. Презентация книги Валерия Владимировича Савчука «Топологическая рефлексия» (Ретроспектива в режиме актуальности). *Международный журнал исследований культуры.* 2012. № 3. С. 99–108.
11. Плющик О. «Змістоформна Одиссея» Василя Махна у збірці «Cornelia street cafe: нові та вибрані вірші». Синопис: текст, контекст, медіа, № 4 (20), 2017. [file:///C:/Users/user/Downloads/827-2-10-20171230%20\(3\).pdf](file:///C:/Users/user/Downloads/827-2-10-20171230%20(3).pdf)
12. Подорога В. В. Выражение и смысл: ландшафтные миры философии: Сёрен Киркегор, Ф. Ницше, М. Хайдеггер, М. Пруст, Ф. Кафка. М. : Ad marginem, 1995. 426 с.
13. Починюк Ю. Василь МАХНО: «А дим Вітчизни? а пуповина?». Українська літературна газета. 2012. № 22. URL: <http://litgazeta.com.ua/interviews/vasyl-mahno-a-dym-vitchyzny-a-pupovyna/> (дата звернення: 13.06.2019).
14. Савчук В. В. Топологическая рефлексия. Москва : «Канон+» РООИ «Реабилитация», 2012. 416 с.
15. Стахівська Ю. Василь Махно. Околиці та пограниччя. 2019 <https://krytyka.com/ua/reviews/okolytsi-ta-pohranuchcha>.
16. Тюпа В., Бак Д. Эволюция художественной рефлексии как проблема исторической поэтики. Литературное произведение и литературный процесс в аспекте исторической поэтики. Кемерово : КемГУ, 1988. С. 4–15.
17. Barthes R. La Chambre claire http://parfianok.com/nova1996-2009/03/barthes_camera_lucida.pdf

REFERENCES

1. Azarenko, S. A. (2012). Russkoe filosofstvovanie i topologicheskaya filosofia v sovremennosti [Russian philosophy and topological philosophy in modern times]. *Izvestia Uralskogo federalnogo universiteta*. Ser. 3. Obshchestvennye nauki. № 2 (103). P. 160–170 [In Russian].
2. Baran, E. (2000). Bozhyh sliv nerozgdani kody... : rec. na kn. Mahno V. Liutnevi elehii ta inshi virshi [Unsolved codes of God's words... : Critical review of V. Mahno's "February elegies and other poems"]. *Kalminius*. № 3–4. P. 59–60 [In Ukrainian].
3. Galkova, A. V. (2018). Poetika memuarно-avtobiograficheskoi prosy russkikh khudozhnikov pervoi volny emigratsii (M. V. Dobuzhinskiy, A. N. Benua, K. A. Korovin) : avtoref. dissert. kand. filol. nauk : 10.01.01 [Poetics of memoirs and autobiographical prose of Russian painters of the first wave of emigration : thesis abstract of candidate of philological sciences : 10.01.01]. Tomsk. 24 p.
4. Drozd, A. (2013). Zhadaty vse: poezija ta esejistyka Vasylja Maxna [Remember everything: poetry and essays by Vasyl Makhno]. Litaktsent. URL: <http://litakcent.com/2013/05/15/zhadaty-vse-poezija-ta-esejistyka-vasylja-mahna/> [In Ukrainian].
5. Yemets-Dobronosova, Y. Vasyl Makhno. Dim u Beiting Hollow. Opovidanniya : retsenziya. [Vasyl Makhno. House in Baiting Hollow. Short story : critical review]. URL: <http://litakcent.com/2013/05/15/zhadaty-vse-poezija-ta-esejistyka-vasylja-mahna/> [In Ukrainian].
6. Kalyniushko, O. (2016). Mandry yak emihratsiya: literaturnyi personazh u poshukakh samoidentychnosti (zbirka opovidan Vasyliya Makhna «Dim u Beiting Hollow») [Travels as Emigration: A Literary Character in Search of Self-Identity (a collection of short stories by Vasyl Makhno "House in Baiting Hollow")]. *Naukovyi visnyk Skhidnoievropeiskoho natsionalnoho universytetu imeni Lesi Ukrainky*. Filolohichni nauky. Literaturoznavstvo. № 1. P. 127–132 [In Ukrainian].
7. Krebel, I. A. (2010). Mifopoetika Serebrianoogo veka: Opyt topologicheskoy refleksii [Mythopoetic features during Sliver Age: Experience of topological reflection]. Saint-Petersburg : Aleteya [In Russian].
8. Makhno, V. (2004). 38 virshiv pro Niu-York i deshcho inshe [38 poems about New-York and something else]. Kyiv : Krytyka [In Ukrainian].
9. Makhno, V. (2011) Kotylasia torba [The bag was rolling]. Kyiv : Krytyka. [In Ukrainian].
10. Patkul, A. B., Shevtsov, K. P., Isakov, A. N., Sukhachev, V. Y., Kolesnikova, D. A., Pavlovich, E. S., Ochere-tianyi, K. A. (2012). Prezentatsiya knyhy Valeryia Vladymyrovycha Savchuka «Topologicheskaya refleksiya» (Retrospektiva v rezhime aktualnosti) [Presentation of Valeriy Savchuk's book "Topological Reflection" (Retrospective in the Relevance Mode)]. *Mezhdunarodnyi zhurnal issledovaniy kultury*. № 3. P. 99–108 [In Russian].
11. Pliushchuk, O. (2017). «Zmistofornna Odisseia» Vasyliya Makhna u zbirtsi «Cornelia street cafe: novi ta vybrani virshi» [“The Meaningful Odyssey” by Vasyl Makhno in his collection of works “Cornelia street cafe: new and selected poems”]. *Synopsys: tekst, kontekst, media*, № 4 (20). URL: [file:///C:/Users/user/Downloads/827-2-10-20171230%20\(3\).pdf](file:///C:/Users/user/Downloads/827-2-10-20171230%20(3).pdf) [In Ukrainian].
12. Podoroha, V. V. (1995). Vyrashenie i smysl: landshaftnyie miry filosofii: Sëren Kyrkehor, F. Nytsshe, M. Khaidehher, M. Prust, F. Kafka [Expression and Meaning: Landscape Worlds of Philosophy: Seren Kierkegaard, F. Nietzsche, M. Heidegger, M. Proust, and F. Kafka]. Moscow : Ad marginem [In Russian].
13. Pochynok, Y. (2012). Vasyl MAKHNO: «A dym Vitchyzny? A pupovyna?» [Vasily Makhno: “And the smoke of the Fatherland? The umbilical cord?”]. *Ukrainska literaturna hazeta*. №22. URL: <http://litgazeta.com.ua/interviews/vasyl-mahno-a-dym-vitchyzny-a-pupovyna/> [In Ukrainian].
14. Savchuk, V. V. (2012). Topologicheskaya refleksiya [Topological reflection]. Moscow : Kanon+ “Reabilitatsiya” [In Russian].
15. Stakhivska, Y. (2019). Vasyl Makhno. Okolytsi ta pohranichia [Vasyl Makhno. Neighborhoods and Borders]. URL: <https://krytyka.com/ua/reviews/okolytsi-ta-pohranychchya> [In Ukrainian].
16. Tiupa, V., Bak, D. (1988). Evoliutsiya khudozhestvennoi refleksii kak problema istoricheskoy poetyki [he evolution of artistic reflection as an issue of historical poetics]. *Literaturnoye proizvedeniye i literaturnyi protsess v aspekte istoricheskoi poetiki*. Kemerovo: KNU. P. 4–15 [In Russian].
17. Barthes, R. (2009). La Chambre claire. URL: http://parfianok.com/nova1996-2009/03/barthes_camera_lucida.pdf [In French].

AUTOBIOGRAPHY FEATURES IN VASYL MAHNO'S ESSAYS

Shevchenko Tetiana Mykolaivna

Candidate of Philological Sciences, Associate Professor,

Head of the department of Ukrainian literature

Odesa I. I. Mechnikov National University

Dvorianska St., Odesa, Ukraine

The article is devoted to the means of embodying autobiography features in V. Makhno's essayistic heritage, in particular, in his collection «The bag was rolling» ("Kotylasia torba") from the perspective of topological reflection. Topological reflection (according to V. Savchuk) emerged as a branch of the spatial approach in form of "redefinition", as a reconceptualization of space, which began to be realized both as a carrier of social and symbolic meanings and as a culturally loaded category. The article deals with the study of V. Makhno's essay as an artistic and reflexive accent of his life path: the author and an essayist here seems to emerge from the immediate flow of life, taking the subject's thinking position beyond it in order to make considerations and judgments about it as a process and result of development. The topoi of reflection, the places where V. Makhno's life has been "rolling", are clearly delineated cities such as Chortkiv, Kryvyi Rih, Ternopil, Krakow, New York, which every time are an excellent object of essayistic comprehension. It is concluded that autobiography imparts a reflection topos with individual (personal) filling of the named cities the same way as Barthe's Punctum - a semantic effect not endowed with rhetorical meaning, fundamentally one's own, subjective perspective of vision, which cannot be accurately described. Therefore, based on the analysis of the collection, it is generalized that an autobiographical experience in essays makes cities a living space, each city receives its own artistic prism of reflection, and reflection creates an image of the city in return. It is emphasized that the purpose of this essay is to understand the contemporary existence of the artist. Thus, V. Makhno's autobiographical reflection is a kind of reflected "beam of light", a kind of refraction that goes back to the original source, but brings the whole weight of the path to new discourses: literary, nonfiction, cultural, geographical, etc.

Key words: *collection, essay, autobiography features, topological reflection, city.*